

GLAUB KRISZTIÁN ISTVÁN

EGY FELELŐSSÉ TETT ÁVH TISZT, FALUDI ERVIN A DOKUMENTUMOK TÜKRÉBEN

Túlzás nélkül állítható, hogy az 1956. július 18–21. között lezajlott MDP KV ülés kiemelt jelentőségű volt a magyarországi sztálinista rezsím történetében. A hivatalos közlemény szerint egészségügyi okokból, de a valóságban szovjet nyomásra távozott a hatalomból – és az országból – Rákosi Mátyás, a párt első titkára.¹ Rákosi menesztése ugyanakkor kényszerlépés volt Moszkva részéről, akik egész nyár közepéig még védelmezték a volt első titkárt, végül csak Péter Gábor volt államvédelmi altábornagy börtönből írt levele² után vált számukra is nyilvánvalóvá Rákosi helyzetének a tarthatatlansága. A dokumentum feketén-fehéren bizonyította, ami már a pártvezetésen belül sokak előtt ki nem mondott igazság is volt, hogy az elmúlt bő tíz év súlyos törvénysértéseieért magyar részről leginkább Rákosi Mátyás a felelős. Korábban maga Rákosi főleg az 1953-as fordulat után buzgón kereste már a bűnbakokat, akikre annak rendje és módja szerint „rátalált” először Péter Gábor, majd Farkas Mihály személyében. Mivel az Államvédelmi Hatóság egykori vezetője 1956 nyarán már jogerős börtönbüntetését töltötte, nem kevés elégtétellel fizethetett vissza Rákosinak Kovács István budapesti pártelnöknek címzett beadványával, bár őszinteségének a pontos okára illetve az időzítésre máig nincs egyértelmű magyarázat, mivel korábban a párt felszólítására ő maga is buzgón részt vett a törvénysértések felelősségének Farkas Mihályra való áthárításában.

AZ MDP élére az a Gerő Ernő került, aki Rákosi egyik legközvetlenebb munkatársának bizonyult az elmúlt években és tagja volt az országot irányító ún. „négyesfogatnak” is. Feladat mindenesetre volt bőven, az ország katasztrofális gazdasági helyzetét, a Jugoszláviával való viszonyt, a társadalmi elégedetlenséget és a vezetés iránti súlyos bizalmi válságot egyaránt rendezni kellett.³ Ami még legnagyobb teherként az új vezetés feje felett lógott, a rehabilitáció kérdése volt. Noha korábban Gerő még belügyminiszterként kénytelen volt foglalkozni a kérdéssel, de szíve szerint 1956 nyarára Rákosi távozásával, illetve Farkas kizárásával letudottnak tekin-

¹ Az 1956. július 18–21. MDP KV ülés teljes jegyzőkönyve: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban MNL OL), M-KS – 276. f. 52. cs. 35. ő. e.

² PÉTER Gábor: Mi az igazság? In: *El nem égetett dokumentumok I.* Szerk: KOLTAY Gábor–BRÓDY Péter. Budapest, Szabad Tér, 1990. 13–29.

³ BARÁTH Magdolna: Gerő Ernő és a „tisztá lap” politikája *Múltunk*, 2001/ 1. 18.

tette a felelősség kérdését.⁴ Erre annál is inkább szüksége volt, mert az 1962-es MSZMP határozat szerint Gerő Ernőt is kiemelt felelősség terhelte a törvénytelen-ségekért, ugyanis mint az ún. trojka tagja és mint korábbi belügyminiszter sokáig ellenállt az ártatlanul bebörtönözöttek rehabilitációjának.⁵

Talán mindez közrejátszott abban, hogy a felelősség kérdésének újbóli felvetése során nem foglalkozott különösebben Egri Gyula augusztus 9-én az MDP PB elé terjesztett jelentésével sem, amely a törvénytelen-ségekben kiemelt szerepet játszó államvédelmi tisztek felelősségét firtatta. Így végül az a döntés született, hogy azon államvédelmisek ellen, akik felsőbb utasítás nélkül megsértették a „szocialista törvényességet” az ügyészség emeljen vádat és maga tárgyalás zárt keretek között foly-jék le.⁶ A kérdés ugyanakkor nem volt teljeséggel egyértelmű, hiszen Péter Gábor mellett több egykori ÁVH tiszt már börtönben volt 1953. január 3. óta, ügyükben 1953. december 24-én első fokú,⁷ 1954. január 15.-én pedig másodfokú – már enyhít-tett – ítélet is született.⁸ Ugyanakkor más egykori államvédelmi tisztek ekkor teljesen szabad állampolgárként éltek az életüket, igaz többen már elhagyták az 1953-ban a belügyminisztériumba újra betagozódó testületet, és a civil életben találtak meg-élhetést. Ez utóbbiak ügyében a pártvezetés beérte egyelőre egy belső vizsgálattal, amelyet az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága folytatott le, 1956 júliusának végén, illetve augusztusának elején. Farkas Vladimir egykori ÁVH-s alezredes meghallga-tására augusztus 1-jén került sor, amelyre így emlékezett: „Alig telt el pár perc, ami-kor újból behívtak. Kiss Károly egy előre elkészített szövegből a következőket adta elő: a KEB úgy döntött, hogy kizár az MDP tagjai sorából, mivel a törvénytelen-ségekben való részvételemmel olyan tevékenységet folytattam, amely összeegyeztet-hetetlen a párttagsággal.”⁹

Hasonló végeredmény született a többi esetben is: még július 31-én zárta ki a tes-tület a pártból Szendi György és Toldi Ferenc volt államvédelmistákat.¹⁰ Ez a lépés annál is inkább szükséges volt, mert a PB-n belül is voltak olyan hangok, amelyek továbbra is komoly kritikával illették az államvédelmi szerveket – egész pontosan a legszűkebb vezetésbe a KV ülés után visszatérő Kádár János révén –, hogy még

⁴ BARÁTH Magdolna: Az MDP vezetése és a rehabilitáció (1953–1956). *Múltunk*, 1999/ 4. 93.

⁵ MNL OL, M-KS, 288. f. 5/275. ö. e. Biszku Béla jelentése az MSZMP PB előtt, 1962. augusz-tus 11. 23.

⁶ MNL OL, M-KS, 276. f. 53. cs. 298. ö. e. Egri Gyula jelentése az MDP PB számára, 1956. augusz-tus 9.

⁷ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL), 00365/1953. Péter Gábor és 17 társa ügyében a Buda-pesti Hadbíróóság ítélete, 1953. december 24.

⁸ HL, 005/1954. A Katonai Felsőbíróóság ítélete Péter Gábor és 5 társa ügyében, 1954. január 15.

⁹ FARKAS Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam*. Budapest, k.n. 1990. 435.

¹⁰ Uo. 432.

mindig állományban tart olyan embereket, akiket súlyos felelősség terhel az elkövetett törvénytelenésekért.¹¹ Arról viszont Kádár szemérmesen megfélekedett, hogy azokban – mint egykori belügyminiszternek – neki is igen komoly szerepe volt.

A kizárásokkal azonban ez a történet még messze nem záródott le, mivel szeptemberre ismét növekedett az általános elégedetlenség a pártvezetés irányában, s ebben a helyzetben a PB az előző évi jogi rehabilitáció után szeptember 7-i ülésén döntött Rajk László és társai ünnepélyes újratemetéséről is.¹² Ugyanakkor ez újra felvetette a Rajk-ügyben résztvevő államvédelmiskérdését. Így érkezett el 1956. október 5-e, amikor a párt Politikai Bizottsága megvitatta a másnapra kitűzött temetés pontos menetrendjét, közben viszont – szemfórgató módon – dr. Nonn György legfőbb ügyész felvetette Péter Gábor és néhány más vele együtt elítélt volt államvédelmiskérdését szabadon bocsátásának lehetőségét.¹³ Mindezt könnyen megtehetette, hiszen a logika szerint őket a „szocialista törvényesség” megsértésén túl elsősorban gazdasági bűncselekményért ítélték el, míg az „igazi” felelősök, a Rajk-ügyben érintett egykori ÁVH-s tisztek másik csoportjának aznap esti letartóztatása már eldöntött kérdés volt. Ez utóbbi körbe tartozott Farkas Vladimir is, aki ekképp emlékezett e fontos momentumra: „A PB ülésén Kádár János, Hegedűs András, Kiss Károly és Kovács István kezdeményezte letartóztatásomat. A döntést heves vita előzte meg. Egri Gyula és Vég Béla KV-titkárok elleneztek. Azzal érveltek, hogy ilyen kiragadott és egyben felfújtt felelősségre vonást jogtalanak tartják. Marosán György sem értett egyet azzal, hogy ÁVH-s vezetők feleljenek a vezetők bűneiért. Kiss Károly cinikusan kijelentette, hogy ha az ÁVH eddig mindig megtalálta a módját a vezetés által eldöntött letartóztatások végrehajtására, most se csináljunk ebből gondot magunknak.”¹⁴

Az új letartóztatási hullámnak mindenképpen tartalmazni kellett Farkas Vladimir személyét, hiszen ő tökéletesen illett a „családi bűnbanda” koncepciójába, Farkas Mihállyal együtt, aki ekkor még szabadlábon volt, és csak október 12.-én került előzetes letartóztatásba. Visszatérve október 5-ére, a letartóztatások késő este zajlottak le, Farkas Vladimir mellett sorra őrizetbe vették Kajli Józsefet, Szántó Györgyöt, Szendi Györgyöt, Toldi Ferencet és Faludi Ervint.¹⁵ Faludit kartonja szerint egész pontosan este 10 órakor tartóztatták le Mártírok úti otthonában, ahonnan a többiekkel együtt a Markó utcai börtönbe szállították. Itt már másnap megkezdődött a

¹¹ MNL OL, M-KS, 276. f. 53/301. ö. e. Kádár János felszólalása a MDP PB augusztus 31. ülésén, 18.

¹² BARÁTH, 1999/4. 95.

¹³ MNL OL, M-KS, 276. f. 53/305. ö. e. Javaslat néhány volt államvédelmi tiszt börtönbüntetésének félbeszakítására dr. Nonn György legfőbb ügyész előadása, 1956. október 5. 3. napirendi pont.

¹⁴ FARKAS, 1990. 442.

¹⁵ ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” *A Rajk–Brankov-ügy. II.* Budapest, SAXUM, 2014. 555.

kihallgatása.¹⁶ A későbbi események ismeretében a Gerő-féle pártvezetés részéről az országos feszültség csillapítására hozott intézkedések azonban kontraproduktívnak bizonyultak, mivel csak tovább éleztek a közhangulatot.

Ki volt Faludi Ervin az MDP PB döntése értelmében a törvénytelenések egyik új „főfelelőse” és milyen bűnöket követett el, hogy vele együtt október 5-én letartóztatásba került társaival – leszámítva Farkas Vladimirt – ellentétben nem kapott az októberi forradalom és szabadságharc után eljárési kegyelmet? Tény, hogy Faludi az állambiztonsági volt tisztjeként tevékenyen részt vett 1949-től a legnagyobb koncepció perек, többek között a Rajk-ügy, a tábornokok elleni persorozat (más néven Sólyom-ügy), valamint a szociáldemokraták elleni vizsgálatokban, illetve számos meggyanúsított személy kihallgatásában. Az ÁVH-n működő módszerekkel a 1962-es pártvizsgálat foglalkozott részletesen, a tényfeltárás szerint a fő bizonyítéknak a beismerő vallomás számított, melyet fizikai és lelki kínzással, fenyegetéssel, vesztegetésekkel értek el a kihallgatók. Ezek a folyamatok később elszórt esetektől lassan mindennapi gyakorlattá váltak.¹⁷ A fizikai kényszerítőeszközök alkalmazását maga Faludi is többször helyesnek nevezte és az „ellenséges” valamint a „kémgyanús” személyekkel szemben megengedhetőnek tartotta. Vallomásai során korábban sem tagadta, hogy ő maga is igénybe vett ilyeneket, noha azt is hozzáfűzte, hogy ezeknek az alkalmazása az aktuális kihallgatóra volt bízva. Tényszerű dolog azonban, hogy a kihallgatások során bekövetkezett legsúlyosabb tetteges bántalmazásokat Princz Gyula és speciális verőcsoportja hajtotta végre, Faludi szerint az ÁVH „vezérkarának”, Péter Gábornak, Szücs Ernőnek, dr. Décsi Gyulának, dr. Janikovszky Bélának valamint Farkas Vladimirnek az utasítására.¹⁸

Faludi a beismert fizikai bántalmazások mellett azonban a hangsúlyt különböző koncepciók kikényszerítésére helyezte, bár elmondása szerint ezek kiagyálása nem tőle származott, hanem írásban kapott tájékoztatást róluk.¹⁹ Hogy ez esetben mennyire mondott igazat, erősen kérdéses, Bakos Pál 1956. március 30-án tett vallomása szerint Faludi „lelkiismeretlen fiatal stréber, felelőtlen jegyzőkönyvek rendszeres kiagyálója” volt, valamint Szücs Ernő kedvenc kihallgatója.²⁰ Ezzel a véleménnyel szinkronban állt Aczél György hagyatékából származó feljegyzés is: „Faludi Ervin

¹⁶ Állambiztonsági szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL), 3.1.9. V-150019/2 Farkas Mihály és társai – Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 6. 372.

¹⁷ MNL OL, M-KS, 288. f. 5/275. ö. e. Biszku Béla jelentése az MSZMP PB előtt, 1962. augusztus 11. 29.

¹⁸ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 8. 376.

¹⁹ Uo. 377.

²⁰ ZINNER, 2014. 332.

22 éves, kispolgári származású nyomozó. A Rajk-ügy kapcsán emelte ki Szücs elvtárs az egyik alosztályról, végül részt vett a fontosabb személyek kihallgatásában. Faludi ezen munkája során híressé, hírhedté lett arról, hogy határidőre produkált bármit amit Szücs elvtárs kért, jegyzőkönyvet bármely őrizetesről, nem hagyta magát befolyásolni a tényektől.²¹ A koncepciók terén Faludi szerint az volt a lényeg, hogy a valós adatokat ki kellett színezní és valótlanágokkal kiegészíténi, ezzel pedig teljesen máshová kerültek a hangsúlyok az eredeti vallomásokhoz képest. Tevékenységéhez bőven kapott példát, hiszen véleménye szerinti ilyen jellegű koncepciósi valómást „vett ki” Szücs Ernő Noel Fieldből, dr. Janikovszky Béla vagy Károlyi Márton pedig dr. Szőnyi Tiborból.²²

Olyan neveket, mint Demeter György, Szalai András, Aczél György, Karász Gyözö, Vándor Györgyi és Rex József a Rajk ügyel, illetve annak mellékszálaival lehetett összekapcsolni. Más meghurcoltakat, pl. Kálmán Józsefet vagy Györki Imrét pedig a szociáldemokraták elleni hajszával. Lőrincz Sándort és feleségét, illetve ifj. Jándy Gézát pedig az ún. tábornokok perében vonták felelősségre.²³

Az őrizetek között kiemelten fontos személy volt Demeter György, aki egy koncepciósi per kereteibe többféle szempontból is beleillett: cionista múltja és a világháború alatt svájci tartózkodása is „realizálhatta” az ellenséges kémvonalat. Faludi vallomása szerint Demeter kihallgatásán Szendi Györggyel közösen kezdett foglalkozni 1949. május 17-től. „Megjegyezni kívánom, hogy Demeter Györggyel szemben az akkori szemmel nézve alapos gyanú merült fel kémtevékenységgel kapcsolatban. Az alapos gyanúra az szolgáltatott okot, hogy ő[k] az amerikai U.S.C. szerv segítségével amerikai katonai repülőgéppel jöttek haza és hazatérésükben segítséget kaptak Wágner nevű amerikai hírszerzötől. Szücs Ernő közlése szerint ez megállapított tény volt. Szendi Györgynek és nekem az a feladatom volt ezzel kapcsolatosan, hogy Demeter György kémtevékenységét konkrétumokkal támasszuk alá és svájci tevékenységét tisztázzuk.”²⁴

A történetből annyi mindenképp igaz, hogy a Demeter-házaspár Svájcban tartózkodott a második világháború alatt, és valóban amerikai segítséggel jutott haza. Viszont ezek az epizódok csak azután lettek fontosak, hogy a formálódó „nagy poli-

²¹ MTA Könyvtár Kézirattára, Aczél György hagyatéka, Ms 6111/17-18. X/20. In: *Lehallgatott kihallgatások–Rákosi és Gerő pártvizsgálatának titkos hangszalagjai* Szerk.: BARÁTH Magdolna–FEITL István. Budapest, Napvilág–ÁBTL, 2013. 53.

²² ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 8. 377.

²³ Uo.

²⁴ Uo. 378.

तिकai afférba” kiemelt jelentőségre tett szert dr. Szőnyi Tibor révén az ún. svájci vonal.²⁵

Magáról a kihallgatásról Faludi arra emlékezett, hogy Szendi fizikai erőszakot eszközölt Demeter ellen, akit ennek hatására később ő maga is több alkalommal arcul ütött, majd lélektani zsarolásnak vetett alá, hogy feleségét is bántalmazni fogja.²⁶ Ez lényegét tekintve egybecseng Demeter György még szeptemberben – tehát még Faludi és társai letartóztatása előtt – tett vallomásával, aki viszont ennél jóval terhelőbben nyilatkozott Faludiról: „Faludi mindjárt veréssel kezdte és hozzá kell tennem, hogy sokkal durvábban bánt velem, mint Szendi. Ütött gumibottal, kézzel, falhoz állított, amikor összeestem akkor felvert, szóval az elképzelhető legdurvább bánásmódban részesített, szabályszerűen kínozta... Feleségem betegen került letartóztatásba. Faludi azt mondta nekem, feleségemet csak akkor tudják életben tartani, ha minden nap injekciót kap. Azt mondta, ha nem vallok, megvonják az injekciót és a feleségem meg fog halni. Azt is közölte velem, hogy ha nem írom alá a neki tetsző jegyzőkönyvet, feleségemet, akit a mellettem lévő szobában őriznek, addig fogják verni míg én a jegyzőkönyvet alá nem írom.”²⁷

Faludi kihallgatása során azonban tagadta Demeter gumibottal való bántalmazását, a falhoz állítást és az injekciómegvonással való fenyegetést is.²⁸ Abban viszont szinkronban van mindkét jegyzőkönyv, hogy Demeter később beismerő vallomást tett, amelyet Faludi akkor úgy könyvelt el, hogy megfelel a valóságnak. Ezeket azonban később visszavonta, így ügye elkerült Faluditól, mégpedig Horváth Gyula ÁVH alezredeshez, aki korántsem volt meggyőződve Demeter bűnösségéről. Az államvédelmen belül ez a hozzáállás annyit eredményezett, hogy Horváthot hamarosan oportunitizmus vádjával letartóztatták és szintén kényszerítőeszközök hatására tett „beismerő” vallomást, a verdikt pedig 15 év börtön lett az esetében. Szücs Ernő ezt elrettentő példaként emlegette később a kihallgatók előtt. Demeter visszakerült Faludihoz, aki a korábban már bevetett fizikai bántalmazás mellett érzelmileg is zsarolás alá vette őt, többek között a párt érdekeire való hivatkozással.²⁹ Demeter ekkor végleg megtört és saját bevallása szerint is beismerő vallomást tett amerikai, valamint jugoszláv „kémpcsolatairól”. Egyúttal súlyosan terhelő vallomást tett Vági Ferencre, dr. Szőnyi Tiborra, Kohn Félixre és Aczél Györgyre is.³⁰

²⁵ A Rajk-ügyet eddig a legteljesebben Zinner Tibor dolgozta fel hatalmas összefoglaló munkájában ld. 15. lábjegyzet

²⁶ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 8. 378.

²⁷ Uo. Demeter György tanúkihallgatása, 1956. szeptember 11. 68–69.

²⁸ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 8. 378.

²⁹ Uo. 379. o.

³⁰ Uo. Demeter György tanúkihallgatása, 1956. szeptember 11. 69.

Aczél személyét különösen könnyű volt Demeterék ügyéhez kapcsolni, mivel a házaspár május 17.-i letartóztatása miatt az akkor Baranya megyei első titkárként funkcionáló Aczél személyesen kereste fel Kádár János belügyminisztert illetve írt levelet a párt főtitkárához, Rákosi Mátyáshoz Demeterék védelmében. Választ természetesen nem kapott sehonnan, sőt Kádár egy júniusi képviselői értekezleten csodálkozásának adott hangot, hogy a baranyai első titkár még szabadlábban van egyáltalán.³¹ Ez az „idilli” állapot nem tartott sokáig, mivel július 6-án Aczél is őrizetbe vették. Kezdetben Vándor Ferenc ÁVH-őrnagy vezette kihallgatását, majd július 10-én Princz Gyula és csoportja brutálisan bántalmazta: „A fizikai bántalmazás ezen alkalommal késő estig tartott, ezen idő alatt többször eszméletemet vesztettem, de felocsoltak és tovább folytatták. A kínzás egyik formája volt, hogy a zárkában is arccal a falnak kellett állni, gyakran feltett kézzel, aludni nem hagytak. Vizsgálati fogságom alatt testsúlyom 86 kg-ról 38-kg-ra csökkent... Letartóztatásomtól számított kb. két hét múlva kerültem Faludi Ervinhez, aki igyekezett Vándor ellen is valamást szerezni. Faludi kezdetben kisebb mértékű kényszereszközöket alkalmazott, herén rúgás, tornáztatás-, későbbiekben azonban fenyegetésekkel igyekezett hamis vallomásokra kényszeríteni, feleségemről a legocsmányabb hangon beszélt [...]”³²

Faludi – miután szembesítették Aczél tanúvallomásával – a gumibotos bántalmazást is a „tornáztatást” elismerte, de a herén rúgást és Aczélné szidalmazását visszautasította. A koncepció, melyet realizálni kellett, nem az ő szüleménye volt, hanem sajtócdulákon a pártvezetés kérdéseit tartalmazta, ezt ő csupán „tolmácsolta” Aczél felé. Faludi azonban elismerte, hogy kényszer hatására született meg a „beismerő” vallomás Aczél részéről, akivel a vizsgálat további szakaszában már dr. Décsi Gyula foglalkozott.³³

Kiemelkedőnek számít Faludi Ervin kihallgatásainak sorában a Nemzeti Segély és a Külkereskedelmi Minisztérium korábbi munkatársának, Karász Győzőnek az ügye, akit 1949. október 1-én tartóztattak le. Faludi október 3-tól kezdte meg a kihallgatást, ezúttal is a fizikai és a lelki kényszerítés eszközeit vegyítve, ugyanakkor eredmény nélkül, ezért Karászt többször is átadta Princz Gyula verőcsoportjának, amely három részletben is súlyosan bántalmazta Karászt.³⁴ Érdekesség, hogy ezzel ellentétben áll Princz Gyula 1957. január 30-án tett vallomása, miszerint Karász bántalmazására egyáltalán nem emlékezett, arra viszont igen, hogy Faludi vezette a kihallgatását. Princznek egyébként is megvolt a véleménye Faludiról: „Itt kijelentem, hogy Faludi volt az Államvédelmi Hatóságon az egyik legnagyobb verő, ő sohasem

³¹ Révész Sándor: *Aczél és korunk*. Budapest, Sík, 1997. 42.

³² ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. *Aczél György tanúkihallgatása* 1956. szeptember 11. 76.

³³ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 8. 381.

³⁴ Uo. Karász Győző tanúkihallgatása. 1956. szeptember 12. 90.

fordult máshoz, mindig ő maga végezte a bántalmazásokat és én ezt akár tárgyaláson, akár másutt Faludinak bármikor a szemébe vagyok hajlandó mondani. Faludi sohasem hivatkozhat arra, hogy ő nekem vagy csoportomnak verésre személyeket adott át. Különbben is megjegyzem, hogy Faludi volt az, aki a verésekre nem kért senkitől utasítást, azt ő saját kedvtelésből és akarata szerint végezte.”³⁵

Princz vallomása nemcsak az elfogultság miatt ellentmondásos, mivel egyrészt a csoportja által végrehajtott verésre maga a sértett is emlékezett. Faludi viszont már korábban is beismerte a fizikai kényszer általa való alkalmazását, de a Karász-ügyre úgy emlékezett, hogy a Princz-csoportnak a verés lefolytatására dr. Décsi Gyula adott utasítást.³⁶ Akárki is adta az utasítást, annyi tényszerű, hogy Karászt olyan brutálisan bántalmazták, hogy annak eredményeképpen idegrohamot kapott, a fejét cellában többször is falba verte, illetve egy alkalommal még szökéssel is kísérletezett, amelynek következményében újabb súlyos bántalmazást kellett elszenvednie.³⁷ A brutalitások hatására Karász végül megtört és olyan kijelentést tett Faludinak, hogy hajlandó bármilyen megkonstruált jegyzőkönyvet aláírni. Az 1950. június 13-i elsőfokú ítélet Mód Péter és társai ügyében kémkedés büntette miatt a Népbíróság 10 évi fegyházatot állapított meg Karász Győző esetében összbüntetésül, amelyet a július 29-i, másodfokú ítélet 8 évre enyhített.³⁸

Személyesen Faludi tartóztatta le Rex Józsefet a Magyar–Jugoszláv Társaság titkárárt 1949. május 19-én. Rexnek a Rajk-per III. rendű vádlottja, Lazar Brankov ellen kellett terhelő vallomást tennie, illetve a főperbe „bele nem fért” Zsviko Boarov ellen. Vallomása azért is érdekes, mert kiemelte a kihallgatása során jelen lévő szovjet tanácsadó szerepét: „A kihallgatás alkalmával egy tanácsadó alezredes beszélt nekem arról, hogy egy világjelentőségű per készül és én ebben lehetek tanú is, de vádlott is. Ha megfelelő tanúvallomást teszek, akkor lényegesen könnyebb lesz a helyzetem, de ha beletesznek a perbe vádlottnak, biztosan kötelet kapok. Ellenkező esetben pedig megúszom 2–3 évvel. Ebben a jegyzőkönyvben magamat is, Brankovot is vádoltam.”³⁹

Faludi is kiemelte, hogy Rex József esetében a kihallgatás érdemi részét egy Parhomcsuk nevű szovjet tanácsadó vezette és orosz nyelven folyt, amiből ő semmit sem értett. Itt az ő szerepét úgy körvonalazta, hogy neki azt volt a feladata, hogy Rex terhelő vallomását kiterjessze Szalai Andrásra, abban az értelemben, hogy utóbbi személyesen kérte meg Brankovot, hogy Rex a MJT-hez kerülhessen. Minderről

³⁵ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/1. Princz Gyula tanúkihallgatása, 1957. január 30. 127.

³⁶ ÁBTL–3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 383.

³⁷ Uo.

³⁸ Uo. Karász Győző tanúkihallgatása, 1956. szeptember 12. 92.

³⁹ Uo. Rex József tanúkihallgatása, 1956. szeptember 22. 147.

oroszl nyelvű jegyzőkönyv is készült, de a főtárgyalás előtt Belkin altábornagy, a szovjet tanácsadók rangidős tisztje, a Rajk-ügy főkonstruktoré végül kihúzatta Rex József vallomásából a Szalai Andrászt érintő részeket. A perre készülvén Faludi maradt Rex referense, aki ellen annak saját tárgyaláson a közösen megkonstruált jegyzőkönyvet felhasználta.⁴⁰ A Parhomcsuk által beígért 2–3 évből végül Rex József számára első fokon életfogytig tartó börtönbüntetés lett, amelyet a másodfok 15 évre enyhített.⁴¹

A Rex József ügyében említett Szalai Andrással Faludi személyesen is találkozott az ÁVH Virányos úti villájában, bár a kihallgatás itt is orosz nyelven folyt, Parhomcsuk vezetésével, aki Faludi szerint őrnagyi rangot viselt. Szalai azonban tagadta meghatározó szerepét, mivel a szovjet tanácsadó előtt személyesen Szalaival 5–6 alkalommal Péter Gábor foglalkozott, akivel korábról jó viszonyt ápol.⁴² Faludi Péter Gáboron és a Parhomcsukon túl Moravec Lászlót nevezte meg Szalai első számú kihallgatójaként, fenntartva, hogy ő csupán pár kérdést intézett a kihallgatások során – tolmács útján – Szalaihoz, a szovjet tanácsadó jelenlétében. Faludi szerepe jelentéktelenségének ellentmond Réh Alajosnak az Államvédelmi Hatóság egyik hírhedt verőemberének 1954. június 23.-án tett vallomása, miszerint Faludi Ervin jelen volt Szalai 1949. október 15-i kivégzésén, sőt közvetlenül mellette tartózkodott annak utolsó óráiban: „Ez idő közben Faludi Ervin több esetben kijött a folyosóra, ahol többünk előtt kijelentette, hogy Szalai őrzöng és szeretne túllenni már a kivégzésen. Nem mer bemenni hozzá, mert fél, hogy leüti és többször vonult félre Szüccsel beszélgetni... [...] Faludi Ervin elmondta, még a folyosón, a kivégzése előtt, hogy amikor közölték vele, hogy fel fogják akasztani, attól a pillanattól kezdve őrzöngeni kezdett és neki milyen nehéz dolga volt, mert Péter azt ígérte, hogy a tárgyalás után Szalait a Szovjetunióba, vagy Dél-Amerikába fogják szállítani családjával együtt, ahol más néven élhet szabadon. Nevetve mondta, hogy Szalai annyira elhitte ezt az ígéretet, hogy külseje megváltoztatására még egy nagy bajuszt is növesztett.”⁴³

Hasonlóan kellemetlen témák merültek fel a női őrizetekhez kapcsolódó kérdésekben. Itt a vizsgálatok során Faludi Lőrincz Sándornéval, Vándor Györgyivel, Rajk Lászlónéval valamint Ignótusz Pálnéval foglalkozott, igaz utóbbi esetében a vallomások élesen ütköznek, mivel míg Ignótuszné Matei Florence szerint Faludi kínoztta őt: „Faludi bevezetőképpen felpofozott, szembeköpött, majd szandálatot lehúzatva Faludi és Princz mindketten csizmás lábukkal meztelen lábamat addig taposták,

⁴⁰ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 389.

⁴¹ Uo. Rex József tanúkihallgatása, 1956. szeptember 22. 148.

⁴² Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 393.

⁴³ Réh Alajos vallomását közli: KISZELY GÁBOR: ÁVH Egy terrorszervezet története. Budapest, Korona, 2000. 192. – Zinner, 2014. 288.

amíg két lábujjamról a köröm leszakadt.⁷⁴⁴ Faludi azonban ezt határozottan tagadta: „Én Matei Florencet nem ismerem. Vele soha nem foglalkoztam. Nevét most hallom első ízben.”⁷⁴⁵

Lőrincz Sándorné ügye is kuszának bizonyult, ő férjével együtt került letartóztatásba a tábornokok ügye kapcsán. Először 1954. július 7-én, még tanúként való meghallgatása során Faludi elismerte, hogy Lőrincz Sándornak őrizetbe vétele után három hétig volt a kihallgatója, Lőrincz Sándornénak pedig mindössze pár napig.⁴⁶ A csavar ott következett a történetben, hogy 1956 őszére erről már Faludi megkezdte „Én Lőrincz Sándornénak nem voltam kihallgatója, vele szemben fizikai kényszerítőeszközt nem alkalmaztam, őt nem bántottam és gyermekei elvételével nem fenyegettem.”⁷⁴⁷ De hogy emlékezett mindeerre a koronatanú Lőrinczné? „Letartóztatásom után az Andrassy u. 60-ba szállítottak.... [...] Itt kb. 3 hétig voltam, amely idő alatt engem Faludi Ervin hallgatott ki. Más személy nem foglalkozott itt velem.”⁷⁴⁸

Míg Ignótuszné és Lőrinczné esetében komoly ellentmondásosságok merültek fel Faludi szerepét illetőleg addig Rajk Lászlóné esetében a Farkas Mihály bűnügyében megfogalmazott vádirat szinkronban áll Faludi Ervin vallomásával. Előbbi szerint Farkas Mihály rendkívül durva hangon kérte számon Faludin Rajkné kihallgatásának eredménytelenségét „Ez a bűdös kurva ismerje el, hogy ő és a férje nem kommunisták, szemben állnak a népi demokráciával és nem szeretik a Szovjetuniót.”⁷⁴⁹ Faludi pedig úgy emlékezett erre az epizódra, hogy a volt honvédelmi miniszter utasítására készítette el az ilyen tárgyú jegyzőkönyvet Moravec Lászlóval együtt. „Ezek után én és Moravec László igen kemény hangon, sorozatos keresztkérdések és kifárasztó körülmények között Rajknéval a már előre megszövegezett jegyzőkönyvet aláírtattuk. Ezzel Rajknéval való foglalkozásom befejezést nyert.”⁷⁵⁰

Hasonló adminisztratív szerep jutott Faludinak Vándor Györgyi ügyében is, akinek kihallgatását Farkas Vladimir alezredestől és egy Kremnyov-Kamankovics nevű szovjet tanácsadó őrnagytól vette át,⁵¹ és már csak a kihallgatási jegyzőkönyvet kellett megszerkesztenie. Vándor Györgyi emlékezete szerint Faludi 1950 júniusában kezdte meg kihallgatását, olyan szempontból, hogy még a Rajk-ügyben tett vallomá-

⁴⁴ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Ignótusz Pálné tanúkihallgatása, 1956. szeptember 20. 295.

⁴⁵ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 389.

⁴⁶ SÓLYOM Ildikó: *Összetört... szétszakadt... elillant I.* Budapest, HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2007 442.

⁴⁷ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 392.

⁴⁸ Uo. Lőrincz Sándorné tanúkihallgatása, 1957. január 4. 228.

⁴⁹ ÁBTL, 3.1.9. V-150019. Vádirat Farkas Mihály bűnügyében hamis vád büntette miatt, 9. o. Eredeti: 1956, Bül. 002734.

⁵⁰ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 10. 395.

⁵¹ Farkas, 1990. 220–221.

sát az ő terhére fordítsa át. „Faludi volt a legnagyobb hazudozó. Mindent megtett, hogy a jegyzőkönyvet terhemre kiélezzze, az egyes tényeket súlyosaknak tüntesse fel. Amikor például megmondtam, hogy édesapám foglalkozása kereskedősegéd volt, ő cinikusan azt mondta, hogy a jegyzőkönyvbe kereskedőként írjuk be, mert káder-szempontból ez jobban hangzik.”⁵² Faludi ezeket a részleteket határozottan tagadta, ellenben azt elismerte, hogy tett olyan ígéretet, hogy a jegyzőkönyv aláírása esetén Vándor ügye enyhébb elbírálásban részesül, és amnesztia folytán szabadulhat.⁵³

A tábornokok ügyében egy másik kihallgatás is Faludihoz kapcsolható, mégpedig ifj. Jándy Géza mérnökörnagyé, akinek édesapját, id. Jándy Géza honvéd alezredest, illetve tőle különélő feleségét, született Potoczki Máriát is letartóztatták. Faludi még az 1954-es felülvizsgálatok során tett tanúvallomásaiban úgy emlékezett ifj. Jándy Gézára, hogy a vádnak azt kellett bizonyítania, hogy ifjabb Jándy az édesapján keresztül folytatott hírszerző tevékenységet, valamint fontos katonai adatokat adott át édesapjának, amelyek később kikerültek Nyugatra. Faludi szerint ezek mind hamis koncepciók voltak ugyan, de mivel édesapját már letartóztatták, tőle külön élő felesége pedig Nógrádi Sándor H. M. miniszter-helyettes szeretője volt, így már őt is el kellett valamiért ítéltetni.⁵⁴ Ifj. Jándy Géza tanúvallomása szerint Faludi „fasiszta csibésznek” nevezte őt és rendkívül súlyos veréssel fenyegette meg, majd alvás-megvonással büntette.⁵⁵ Későbbi kihallgatása során Faludi elismerte a fenyegetés tényét, de ifj. Jándy Géza bántalmazását tagadta, viszont érdekesség, hogy id. Jándy Géza enyhébb bántalmazását elismerte, noha ezzel nem vádolták meg hivatalosan.⁵⁶ Ifj. Jándy Géza – noha semmiféle szerepet nem játszott a Sólyom-ügyben – végül 10 évnyi börtönbüntetést kapott. Édesapja, id. Jándy Géza, akit életfogytiglani szabadságvesztéssel sújtott a hadbíróság, a börtönben hunyt el.

A szociáldemokraták elleni hajszára 1950-ben került sor. Az egyik legfontosabb mozzanat Péter Gábor vallomása szerint Szakasits Árpádnak, az Elnöki Tanács elnökének a letartóztatása volt, amelyre Rákosi Mátyás villájában került sor április 24-én, gondos előkészítés után. A főszereplők Rákosi mellett Gerő Ernő és Farkas Mihály voltak, de a szomszéd szobában – a lehallgató készülék mellett – Farkas Vladimir és Péter Gábor is helyet foglalt.⁵⁷ A vádak a Horthy-rendőrséggel való – még 1935-ös – kooperációval kezdődtek, majd egészen a kémkedésig, az összeesküvésig és a demokratikus államrend megdöntésére való szervezkedés irányításáig terjedtek ki. Rákosi

⁵² ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Vándor Györgyi tanúkihallgatása, 1956. szeptember 19. 137.

⁵³ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 388.

⁵⁴ SÓLYOM, 2007. 608.

⁵⁵ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. ifj. Jándy Géza tanúkihallgatása, 1956. szeptember 20. 103–104.

⁵⁶ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 391–392.

⁵⁷ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/1. Péter Gábor tanúkihallgatása, 1957. február 1. 215.

Mátyás 1950. július 3-án pártiskolai záróbeszédében hangsúlyozta, hogy a szociáldemokraták szorosan összefonódtak a kapitalista rendőrséggel és a párton belüli frakcióharcok mind látszattevékenységek voltak az angol Intelligence Service és az amerikai imperializmus ügynökeinek utasítására.⁵⁸

A Szakasits-perre készülve került elő az Elnöki Tanács volt elnökének titkára és orosz tolmácsa, Dobos Istvánnak az ügye, aki ellen a terhelő jegyzőkönyvet Faludi készítette elő. Dobos ellen azonban még az egyébként igencsak kreatív végrehajtó, Faludi is nehezen talált kézzel fogható bizonyítékokat, ezért dr. Décsi Gyulától kért tanácsot. Dr. Décsi tanácsára végül feljelentés kötelezettségének elmulasztása lett a vád, noha még ez sem állta meg a helyét, hiszen Dobos még ezt sem mulasztotta el, mivel korábban több szervet is informált Szakasits különféle tevékenységeiről. Faludi szerint Dobos elítéléséhez Péter Gábor személyesen ragaszkodott, így végül összeállította a jegyzőkönyvet és a szokásos hamis ígéretekkel biztosította Dobost, hogy tárgyaláson való részvétele és a büntetése egyaránt csupán formális lesz.⁵⁹

Ezzel szinkronban áll Dobos István vallomása, aki szerint Faludi nemcsak formális ítéletet, hanem szabadon bocsátást is kilátásba helyezett, valamint azt, hogy az Államvédelmi Hatóság igazolja az akkor immár hat hónapja tartó fogva tartását. „Faludi Ervin betanította velem az összefoglaló jegyzőkönyvbe foglalt vallomást, azt több ízben szó szerint kikérdezte tőlem, s közben azzal fenyegetett meg, hogy ha nem a betanított vallomás szerint fogok vallani a tárgyaláson, akkor végem lesz. Amikor kifejeztem előtte azt a kívánságomat, hogy a tárgyaláson azzal kívánok védekezni, hogy nekem nem volt tudomásom arról, hogy a jegyzőkönyvbe megnevezett személyek valóban kémtevékenységet fejtettek ki, Faludi kijelentette, hogy én csak azzal védekezhetek, hogy fiatal korom és tapasztalatlanságomnál fogva keveredtem bele Szakasitsék kémtevékenységébe.”⁶⁰

Dobos esetében a formális büntetés végül két év fegyházat jelentett. Súlyosabb megítélés alá esett Kálmán József és Györki Imre, akiket – korábbi hamis vádak alapján – a szociáldemokraták jobbszárnyához, a Kéthly Anna által fémjelzett „Hatos Csoport” sorolt az ÁVH. Faludi vallomása szerint ezért a Kálmán–Györki kettőst a munkásosztály legnagyobb árulói között kellett számon tartani. „Így aztán mint ellenséget kezeltem őket és kihallgatásuk során több ízben megpofoztam őket. Ennek ellenére határozottan állítom, hogy az általam felvett jegyzőkönyvek való tényeket tartalmaznak. Egyéb fizikai vagy testi kényszert velük szemben nem alkalmaztam,

⁵⁸ MNL OL, M-KS, 288. f. 5/275. ö. e. Biszku Béla jelentése az MSZMP PB előtt, 1962. augusztus 11. 12.

⁵⁹ KISZELY, 2000. 241. Faludi Ervin 1956. április 19.-én tett tanúvallomást Dobos Istvánról a szociáldemokrata ügyek felülvizsgálata során.

⁶⁰ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Dobos István tanúkihallgatása, 1957. január 5. 117.

ellenben azzal fenyegettem, hogy amennyiben a tárgyaláson nem tartják fenn a jegyzőkönyvben foglalt vallomásukat, úgy súlyosabb helyzetbe kerültek.”⁶¹

Faludi Ervin érdemi kihallgatása 1956. október 10-én fejeződött be. Még ezen a napon adta elő védekezése alapjául, hogy hamis vádak emelésében nem érzi magát bűnösnek, mivel ő csak végrehajtó volt, a hamis vádak konstruálásában az ÁVH vezetését illetve magát a pártvezetést terheli a fő felelősség.⁶² Ez nem volt teljesen alaptalan, de az MDP kulcspozícióban lévő vezetősége felelősségének legmagasabb szintű kimondására csak jóval később – és korántsem teljes mértékben –, az 1962-es párthatározat tért ki részletesebben. Rákosi és Gerő büntetőjogi felelősségre vonása elmaradt, Kádár János személyére például ki se tért a határozat.⁶³ Visszatérve Faludi védekezésére, az tartalmazta a pártérdekre való hivatkozást „Bennünket olyan helyzet elé állítottak, hogy a Párt és nemzetközi munkásmozgalom alapvető érdeke, hogy Jugoszlávia, mint az imperializmus szövetségese lelepleződjék, illetve, hogy a Rajk-per követő kisebb perekben ne szülessenek olyan vallomások, melyek ellentétesek a Rajk-per során világnyilvánosság előtt elhangzottakkal.”⁶⁴ Ugyan sok személlyel foglalkozott kihallgatóként, de erről nem tehetett, mivel az ÁVH felsőbb vezetésének utasítására járt el: „[...] nem lehettem abban a helyzetben, hogy a kapott utasítások végrehajtását megtagadjam és természetesen annyi személyt kellett kihallgatnom, amennyit a Hatóság vezetői nekem elrendeltek.”⁶⁵ Említette fiatalságát és tapasztalanságát is: „[...] a Rajk-ügy megkezdésekor még nem voltam 22 éves. Nálam lényegesen idősebb és tapasztaltabb elvtársak ugyanezt a magatartást követték, mint én, tehát nem volt aggályom, illetve fel sem merült bennem, hogy magatartásom nem helyes.”⁶⁶

A Legfőbb Ügyészség már az 1956-os forradalom és szabadságharc után, 1957. február 26-án határozott a nyomozás befejezéséről. A Farkas Vladimir és társa büntetőügyében a II. rendű vádlott Faludi Ervin ellen a határozat 38 őrizetessel szembeni durva fizikai és pszichikai kényszerről írt, amelynek célja hamis vallomásokon alapuló jegyzőkönyvek kierőszakolása volt. Ezek során 3 személyt halálbüntetéssel, 35 embert pedig öt évnél tovább terjedő szabadságvesztéssel sújtottak ártatlanul. A határozat értelmében így Faludi Ervin 38 rendbeli hamis vád büntetést követte el, mely saját kihallgatása és a tanúvallomások során bizonyítást nyert. Hogy a Farkas-

⁶¹ Uo. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 9. 394.

⁶² Uo., október 10. 397.

⁶³ *Törvénytelen szocializmus – a Tényfeltáró Bizottság jelentése*. Szerk.: RÉVAI Valéria. Budapest, Zrínyi–Új Magyarország, 1991. 323.

⁶⁴ ÁBTL, 3.1.9. V-150019/2. Faludi Ervin kihallgatási jegyzőkönyve, 1956. október 10. 397.

⁶⁵ Uo. 398.

⁶⁶ Uo. 399.

Faludi ügy is koncepció s jelleget öltött, bizonyítja, hogy a fő cél Farkas Vladimir minél súlyosabb megbüntetése volt.⁶⁷ Faludinak tényszerűen sokkal jelentősebb felelőssége volt az ÁVH-n történekteben Farkasénál, mégis – mivel egyrészt vállalta a pártvezetés védelmét, illetve ha kellett egykori kollégái pocskondiázását is, s ezzel eleget tett Kádár János igényeinek – „csupán” négy év letöltendő börtönt kapott. Ez Farkas büntetésének pontosan a harmadát tette ki, őt 12 év szabadságvesztéssel sújtott a Sömjén György által elnökölt hadbíró ság.

Az államvédelmisták érdemi felelősségre vonása ezzel együtt is elmaradt.⁶⁸ A már említett 1962-es határozat⁶⁹ értelmében a munkásmozgalmi személyek elleni eljárásokban 249, egykor az ÁVH köte lékébe tartozó személy vett részt. Köztük mindössze 11-et ítéltek el, fegyelmi okok miatt 26-ot elbocsátottak, egyéb okokra hivatkozva 11 főt távolítottak el az államvédelem köte lékéből, saját kérésre 6 ember leszereltek, nyugdíjba 8 embert helyeztek, tízen meghaltak. Újabb 97 személyt nem vettek fel a Belügyminisztériumba az 1956 novemberi (párt)vezetőváltás után.⁷⁰

Ami Faludi Ervin személyes sorsát illeti: a tárgyalás után egyből átszállították a Gyűjtőfogházba, ahol az egyik elkülönített blokkban kapott – a körülményekhez képest kedvező – elhelyezést Farkas Mihállyal és Farkas Vladimirrel együtt. Utóbbi nem lehetett elfogulatlansággal vádolni Faludi irányában, mivel memoárjaiban nem fest kedvező képet a volt ÁVH főhadnagyról: „Ez az iszonyúan elhízott fiatal ember a másfél esztendő t pipázva végigheverészte az ágyán. Még rendkívül kedves, bájos felesége sem tudta őt jobb belátásra bírni.”⁷¹ 1957 szeptemberében a háromfős társaság kiegészült Péter Gábor személyével, akinek érkezésével a zárkakörülmények is szűkösebbek lettek. Faludit Péter személye egyáltalán nem zavarta, mivel Farkas szerint „[...] állandóan azt hajtogatta apám és Péter Gábor előtt, hogy bizony ma is végrehajtaná bármilyen parancsukat.”⁷²

Amennyiben hihetünk Farkas Mihály börtönnaplójának,⁷³ Faludi Ervin jóval büntetése lejártá elő t – hála az MSZMP vezetés számára meghirdetett egyéni kegyelmének –, már 1958. szeptember 17.-én szabadulhatott a Gyűjtőfogházból.

⁶⁷ HL, Lfb Kat., 133./1957. Farkas Vladimir és társa hadbíró sági peranyagának jegyzőkönyve.

⁶⁸ ZINNER, 2014. 575.

⁶⁹ MNL OL, M-KS, 288. f. 4/50–55. ö. e. Az 1962-es MSZMP KB augusztus 14–16. –i rendkívüli ülésének jegyzőkönyve.

⁷⁰ *Törvénytelen szocializmus*, 1991. 326.

⁷¹ FARKAS, 1990. 531.

⁷² Uo. 533.

⁷³ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára 429. f. 39. Farkas Mihály kézzel vezetett börtönnaplója III. kötet (1957. január 22.–1959. III. 3.) 1958. szeptember 17-i bejegyzés